

„A vallás sosem volt magánügy”

Interjú Varga Nándor református lelkésszel

– *Hogyan alakult a reformátusok aránya Kecskeméten?*

– A reformátusság Kecskeméten az elmúlt 500 évben alapvetően kisebbségben volt. Bár a 16–17. században, amikor a reformáció mozgalma hódító útjára indult, és elérte Kecskemétet is, a város többségében reformátussá vált, az ellenreformáció idején az arányok visszarendeződtek. A legutóbbi népszámláláskor kb. 12 ezer ember vallotta magát reformátusnak, ami 10%-os arányt jelent. Ma, ha egy református atyánkfia érkezik Kecskemétre, és itt tölt egy-két napot, mindig meglepődik ezen a számon, mert rövid itt-tartózkodás után is az a kép alakul ki az ide látogatóban, hogy a református felekezethez tartozók sokkal nagyobb arányban vannak jelen. Azt mondhatjuk, hogy a reformátusság sok szempontból felülreprezentáltak tűnik.

– *Van ennek a felülreprezentáltságnak konkrét jele is, vagy ez csak érzés?*

– Jól szemlélteti ezt, ha például az egyházközség által épített és fenntartott épületeket vesszük számba. A kárpótlási törvény rendezései folytán először az Ókollégium, majd az Újkollégium került vissza az egyházközséghez. A Tanítóképző Kar épületének visszaigénylése helyett az egyházközség örökjárdékot kap. A Katona József téren lévő bérházat és a templom melletti bazársort azonban nem kapta vissza az egyház.

– *Hogyan működik egy református közösség?*

– A zsinat-presbiteri elv a reformációval egyidős. Ennek lényege, hogy az egyház irányítását alapvetően testületi döntések határozzák meg. A presbitérium Kecskeméten 60 fős testület, kis túlzással azt mondhatnánk, úgy működik, mint a parlament. Felelős döntésekkel meghatározzák és irányítják az egyházközség hitéleti és anyagi ügyeit. Mandátumuk hat évre szól, és a gyülekezet választójoggal rendelkező, a legbensőbb körhöz tartozó tagjai delegálják őket. A református egyházban presbiternek lenni mindig megtiszteltetés és komoly feladat volt. Az egyházközségek irányítását jellemző paritás elve is sok száz évre nyúlik vissza, mely szerint egy lelkészi vezető mellé egy világi társul. Ez a mindennapos döntések meghozásában is különös feladatmegosztást és együttműködést jelent. A református egyház alkotmánya szerint a lelkipásztor – ahol több lelkész szolgál, ott az elnöklelkész – és a főgondnok ugyanazokkal a jogokkal rendelkezik és felelősséggel bír.

– *Milyen sajátosságai vannak a Kecskeméti Református Egyházközségnek?*

– A kecskeméti reformátusok érdekes módon jogilag egy református egyházközségben élnek meg hitéletüket. Egy ekkora gyülekezetnek már legalább három-négy közösséget kellene alkotnia, nem is beszélve a város méretéről. Cegléden például három egyházközség alakult, Hódmezővásárhelyen egykor 11 egyházközségben éltek a reformátusok. Kecskemét bár jogilag maradt egy egyházközség, mégis megtalálhatja magának mindenki azt a közösséget is a nagy gyülekezeten túl, ahol személyesebb és szorosabb kapcsolatot is ápolhat az azonos hiten lévőkkel. Megvan a területi eloszlás. A széchenyivárosi közösség egy része például a református temetőben található imaházba jár hétköznap bibliára, vasárnap istentiszteletre. A petőfivárosi közösségre jellemző egy nagyon jól működő házi bibliárai szerveződés. Sok család befogadó, és nyitott szeretettel várja otthonába is az ott élőket.

Vannak korosztályok szerinti csoportok is. Az egészen fiataloktól – cserkészek – a legidősebb generációig – Sion Nyugdíjasházak. Vannak olyan közösségek, akik a speciális élethelyzetben lévőket gyűjtik össze és várják. Ilyen például a Kékkereszt, a szenvedélybetegeket és hozzátartozóikat segítő misszió. Ezek a körök nagyon jól működnek és biztosítják, hogy egy-egy gyülekezeti tag a vasárnapi istentiszteleten túl több ponton is kapcsolódhasson a gyülekezetbe. A kisebb közösségeknek sokkal erősebb a megtartó, a számon tartó ereje, és ezért én lelkipásztorként is fontosnak tartom, hogy mindenkit legalább két-három láncszem tartson.

– *Mekkora a gyülekezet?*

– A népszámláláskor magát reformátusnak valló 12 000 emberrel – sajnos – természetesen nincs kapcsolatunk. Egy szociológiai vizsgálat érdekes tárgya lehetne, hogy bár önmagában ezt nem nevezhetjük kapcsolatnak, de ezek az emberek valamiért mégiscsak fontosnak tartották, hogy református identitásúnak vallják magukat. Az országos átlag szerint a magukat reformátusnak vallók körülbelül 10%-a az, aki kapcsolatot tart a közösségével, vagyis rendszeresen megjelenik valamilyen gyülekezeti alkalmon. Ez a Kecskeméten élő reformátusok esetében is így van, bár az intézményeinknek köszönhetően azért több embert érünk el. A legszorosabb egyházi közösséget az az 1200 fő alkotja, akik vállalják, hogy regisztráltatják magukat, az egyházfenntartó közösség tagjai és 18. életévüket betöltötték. Sokan azok közül, akik csak gyermekeik oktatását bízzák ránk, előbb-utóbb valamilyen szinten spirituális közösséget is tudnak vállalni velünk. Ebben tagadhatatlanul sok missziói lehetőséget fedezhetünk fel.

A gyülekezet összetétele dinamikusan változik. Nemcsak a generációk váltása miatt, hanem a társadalmi változások hatására is. Valamikor kecskeméti filiák voltak azok a gyülekezetrészek, amelyek a város szomszédságában lévő településeken gyűjtötték össze a híveket. A kecskeméti gyülekezethez tartoztak a ménteleki, a szentkirályi, az ágasegyházi, a helvéciai templom építői és a gyülekezetek alapítói, ezek ma már önálló egyházközségek. Valamikor az ott élők meghatározták a vasárnapi istentiszteletek rendjét is. A környékről sokan jöttek be a piacra eladni terményeiket, és a vasárnapi istentiszteletünk pl. azért kezdődik

kilenc órakor, mert sokan, amikor vége volt a piacnak, és mielőtt hazaindultak, jöttek az istentiszteletre. Természetesen mára ez is sokat változott, de a kilenc órai istentiszteletünknek megmaradt a tradicionális, kiemelt jellege.

Összességében tehát erős egyházközség és az oktatásban nagyon hangsúlyos jelenlét jellemez bennünket. A város felé igyekszünk a klasszikus egyházi szolgálatokat teljesíteni a hitéletben, az oktatásban és a diakóniában. Ezt az államosítás időszakában kihagyott évek ellenére gyorsan és jól sikerült visszaállítani.

Az imént említett felülreprezentáltság többek között annak is köszönhető, hogy a reformátusok meghatározó, vezető pozíciókat töltötték be a városban. A régmúltra visszatekintve köztudott, hogy a város polgármesterét egy időben felváltva adta hol az egyik (római katolikus), hol a másik (református) felekezet. A reformátusságot erősítette az is, hogy nagyon korán bekapcsolódtak az oktatásba. 450 éve indult el a református oktatás Kecskeméten, és nagyon kis megszakítással, kiemelkedő eredményekkel működött a városban. Az elemi oktatás után gyorsan kiépült a középfokú szint, majd következett a felsőfok – jogi, teológiai és tanítói szakokkal. Az iskolák természetesen nemcsak a református felekezetet, hanem az egész várost, sőt régiót is kiszolgálták. Jártak ide katolikus, evangélikus és zsidó diákok is. Mindez a szellemi élet koncentrációját adta, és komoly kiemelkedést, befolyást tett lehetővé.

– A mai Tanítóképző Kar elődje is a református tanítóképző volt. Először a katolikusok indították tanítóképzőt a városban, így az első évben még odajártak a református növendékek is, és aztán beindította a református egyház is a saját tanítóképzőjét.

– Igen, alapjában véve ez is jó példa arra, hogy Kecskeméten mindig jól működött a felekezeti együttműködés, ahol alapvetően egymás elismerése és támogatása volt jellemző. A város közösségének a jólétén munkálkodás és tenni akarás jellemzett mindenkit. Jogosan büszke Kecskemét arra, hogy az összes történelmi felekezet temploma a főtéren van.

– A tanítóképzőt nem gondolták újraindítani a rendszerváltás után?

– Bizonyosan sokak fejében megfordult a gondolat, de nagy többséggel az épület és az intézmény helyett az örökjáradék mellett döntött a presbitérium. Az is közrejátszhatott ebben, hogy a tanítóképző már egy jól működő intézmény volt Kecskeméten. Később Nagykőrös mellett már nem is lett volna ésszerű egy másik református tanítóképzőt indítani.

– Említette az általános iskolát és a gimnáziumot. Nemrég indult be egy új református óvoda is.

– Valójában már 2007-ben megnyílt az óvodánk. Az általános iskolában, ahol a testvérek miatt a szülők igényelték a lehetőséget, sokan kérték az óvoda indítását. 2007-től 2013-ig egycsoportos óvodaként működött a Munkácsy utcában, majd 2013-ban sikerült a bővítés. Az Erkel utcai – volt honvédségi óvoda – épületének felújításával újabb három csoport indulhatott. Ma több mint száz gyermekkel működik az óvodai ellátás. Ez fontos fejlesztés volt, és azóta bátran biztatjuk a szülőket, hogy óvodától az érettségiig bízzák ránk gyermekeik oktatását és neve-

lését. Az általános iskola 1994 óta működik, és jelenleg több mint 700 tanulója van, a gimnáziumban – amely 1990-ben indult újra – több mint 500 gyermek tanul. A gimnáziumhoz, mely országos beiskolázású intézmény, szorosan kapcsolódik 1991 óta az internátus (bentlakásos kollégium). Itt 120 vidéki gyermekeknek tudjuk biztosítani a kényelmes bentlakást. A kollégium szó egyébként a református iskolarendszerben több intézmény együttélését jelenti. A kollégiumi szellemiségről és a közösség értékeiről mi sem szeretnénk lemondani, még ha jogilag nem is létezik Kecskeméti Református Kollégium, virtuálisan mégis így látjuk egységes szerkezetben az intézményeket.

– *A kollégium a közösségépítésnek is eszköze lehet. Jönnek-e ennek köszönhetően új hívek az egyházközösségbe?*

– Ez egy működő dolog. A konfirmáció – mely a személyes bizonyágtétel és hitvallás lehetősége – például újra és újra bekapcsol a közösségbe fiatalokat az intézményeken keresztül. Sőt nemcsak fiatalok, de szülők is rendszeresen válnak érintetté azon keresztül, hogy gyermekük oktatását ránk bízta.

– *Ön szerint minek köszönheti a református kollégium a sikerét a város oktatási rendszerében?*

– Kiszámíthatóság és stabilitás, talán ez a két legfontosabb jellemzőnk, amit a szülők az általunk készített felmérésekben visszajeleznek. Túl sok és túl gyors a változás az életünkben és a magyar oktatási rendszerben is. Ezek hatását az egyházi fenntartó jobban ki tudta egyensúlyozni, és kevésbé volt drasztikus az intézményeink életében. Mindezek mellett és ezek eredőjeként is értelmezhető az a stabil értékrend és következetesség, amellyel az oktatásunk már 450 éve jelen van Kecskeméten.

– *Milyen kultúráközvetítő szerepet vállal Kecskeméten a református egyház?*

– Nehéz mindent számba venni. Sok minden történik a gyülekezetben és az oktatásban is. Az elmúlt évek a nagy évfordulókról szóltak, 450 éves a református oktatás Kecskeméten, 25 éve indult újra a gimnázium és az internátus, 20 éve az általános iskolai oktatás. 100 éves volt az Újkollégium épülete, és az idén 30 éves az Emmaus Ház. Ezen alkalmakra kiadványokat jelentettünk meg. A különböző kórusok szereplésével CD-lemez készült. Sorozatosan szervezünk kiállításokat az iskolákban, és a Református Könyvtár és Levéltár anyagaiból is. Az egyházközség tulajdonában van több nagyon értékes gyűjtemény, például a Szíj Rezső-Kovács Rózsa Művészeti Gyűjtemény, dr. Irányi Béla hagyatékából néprajzi és régi térképgyűjtemény, melyek mind jó alapot adnak arra, hogy bemutassuk az egyházunkhoz is kötődő örökségeinket, értékeinket. Nem az egyházközség a fenntartója, de az Ókollégiumban helyet biztosítunk a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Múzeumának. Évente legalább négyszer jelenik meg az egyre esztétikusabb és színvonalasabb kiadványunk, a *Szőlőskert*, ami a gyülekezeti tagokon túl is népszerű. Kiállításaink, koncertjeink – melyeket mi zenés áhítatoknak nevezünk – bárki számára elérhetőek, és szinte minden esetben ingyenesek. Az utóbbi években különösen felélénkült a protestáns egyházzenei

élet Kecskeméten. Több kórus működik a közösségeinken belül, nemzetközi sikereket is elértek, több zenekarral vagyunk kapcsolatban, akikkel alkalmanként együtt koncertezünk. Számunkra 2016 a Gárdonyi-émlékév, Gárdonyi Zoltán és Gárdonyi Zsolt egyházzenei munkásságára emlékezve, és ezért halát adva több koncertből álló sorozatot szerveztünk. Valóban nehéz mindent számba venni, talán úgy összegezhetnénk, hogy a kulturális örökségünk megőrzésén és bemutatásán ugyanúgy fáradozunk, mint annak gyarapításán.

– *Hogyan látja, mi az egyház szerepe a mai világban?*

– Mindenekelőtt nem szabad abba a hibába esnünk, hogy a saját szerepünket és értékünket is csupán az a világ és az a kor határozza meg, amiben és amikor élünk. Az egyház ura Krisztus! Küldetése és feladata egyrészt állandó és örök: biznyságot tenni Uráról és hirdetni az evangéliumot. Ez volt az egyház szerepe az első századokban, és ez nem változott a 21. században sem. Ebből a küldetésből adódóan nem dughatjuk a fejünket homokba, és nem engedhetjük meg magunknak azt a kényelmes szerepet, hogy ne keressük a megoldást a ma élő ember és a közösségek égető kérdéseire, problémáira. Azt sem engedhetjük meg magunknak, hogy ne keressünk kapcsolódási pontokat a szüntelenül változó, és a fejlődés bűvöletében élő korunkkal.

Az biztos, hogy bizonyos társadalmi folyamatok miatt, különösen a nagy hagyománnyal és évezredes örökséggel rendelkező történelmi egyházak, sokszor egészen furcsa szerepbe kényszerülnek. Vannak kötelezően elvárt szerepek és elvárások. A szeretet hirdetése és annak feltétel nélküli engedelmissége olyan elvárás, amely sokszor a zsarolásig is elmege. „Nem vagy jó keresztyén, ha nem cselekszed ezt és ezt, ha nem élsz így és így...”, mondják sokszor kívülről. Kiabálják be úgy, hogy egyébként semmi közük és tapasztalatuk nincs a keresztyén életről. Ki törődjön a betegekkel, az elesettekkel, a szegényekkel, az idősekkel, ha nem az egyház? Természetesen oldja meg ezt a feladatot önzetlenül és „ingyen”.

Elvárásaként fogalmazódik meg ugyanakkor, hogy a vallás legyen a privát szféra része. Az egyház tartsa tiszteletben mindenki egyéni elgondolását, meggyőződését. A vallás azonban sosem volt magánügy. Isten az embert egy közösségbe, sőt egy közösségért teremtette. Ennek a közösségnek mindenekelőtt Ő maga akar a tagja lenni.

Vannak olyan szükségek és feladatok, amelyeket különösen testhezállónak érezhetünk, és amelyekben jó együttműködés van a különböző felekezetek között. Ilyen az oktatás, de a diakónia is. A hajléktalanszállót a Máltai Szeretetszolgálat üzemelteti, ugyanakkor az idősek szolgálatában a reformátusok vállaltak nagyobb szerepet. A kor igényeire válaszul létesültek a Sion házaink, amelyeknek az idősekről való gondoskodás a feladata. A társadalmi változások különösen fontossá tették, hogy az egyház az idősekről, testi-lelki egészségükről, spirituális igényeikről is gondoskodjon. Ez fejlődött tovább a házi ellátás kiterjesztésével, ahol az egyedül élők látogatásában, az ebédszállításban, az idősek mindennapi problémáinak megoldásában veszünk részt. Már több mint egy évtizede működik a felekezeten kívüli nyitott, de hozzánk kötődő Kékkereszt misz-

sziónk, amely a szenvedélybetegeknek és hozzátartozóiknak nyújt jó és hathatós segítséget. Ebben országosan is kiemelkedő a kecskeméti csoport. Néhány éve pedig a cigánymisszióban kezdtünk el alapozó munkálatokat és stratégiai terveket kialakítani. Egyházközségünk erre éveken át készült. Személy szerint nagyon büszke vagyok rá, hogy a nagy közösség nyitott, befogadó és támogató ezeken az amúgy nagyon problémás és érzékeny területeken.

– *Mit jelent ma vallásosnak lenni? Milyen változások történtek a vallásgyakorlásban?*

– A 19. század filozófusai megjósolták, hogy a 20. században megjelenik az „egyéni vallásosság” fogalma és gyakorlata. Sokan gondolják úgy, hogy én hiszek a magam módján, vallásos vagyok a magam módján, és ez elég. Isten sem vár tőlem mást és többet. A spiritualitás nem jelent mást, mint néhány könyv, egy kis ima, meditáció és sok jó szándék. Konkrét esetben egy-egy lefekvés előtt elmondott imádság, vagy néhány kiszólás a világbékéről, a környezetvédelem fontosságáról, a természet szeretetéről, ennek kifejezése valamilyen szimbólum használatában, amit lakásunkban, vagy magunkon, vagy autónkon hordozunk. Ez kedves és szép, de sokszor nagyon naiv dolog, és a keresztyén spiritualitás nem elégedhet meg ennyivel. A Szentírásban Isten mindig arról beszél, hogy a hitünket igazán és jól, konkrét és élő közösségben gyakorolhatjuk. Igazi hitélet nincs, ha valaki nem tekint önmagán túlra. Muszáj közösségben megélni, sőt mi azt hirdetjük, hogy szent szolgálatban kell megélni a hitünket. A vallás sosem volt magánügy. Sajnos a szocializmus alatt magánügyként igyekeztek tudatosítani az emberekben, miután az ellenpropagandával, az ateizmus hirdetésével nem lehetett elég jó eredményeket felmutatni. Ezeket a beidegződött tanításokat ma már nehéz megváltoztatni, azért is, mert egy másik ideológia, a liberalizmus, szintén ezt hirdeti. Még az egyházzal szimpatizáló emberek, a 12 ezer magát reformátusnak valló kecskeméti között is nagyon sokan vannak úgy, hogy református vagyok a magam módján, de a közösséggel nem akarok kapcsolatba lépni. Itt van a 3-4 ezer és a 12 ezer közötti különbség.

Az egyháznak figyelembe kell vennie, hogy kikhez szól, és hogyan tudja az embereket megszólítani. Ebben tartanunk kell a lépést, a kor technikai adottságait használnunk kell. A mi egyházközségünknek is van honlapja, amit rendszeresen frissítünk, közösségi oldalon regisztrációja (Facebook-oldala), amit meg lehet látogatni, és rendszeresen hirdetjük is rajtuk az alkalmainkat. De ezek csak formák, keretek és eszközök. Nem szeretnénk abba a csapdába esni, hogy a forma hangsúlyosabbá váljon, mint a tartalom.

Az interjút Sági Norberta készítette